

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Філологічний факультет

Кафедра сучасної української мови

СИЛАБУС
навчальної дисципліни

КОМУНІКАТИВНО-ІНТЕНЦІЙНИЙ ПРОСТІР
УКРАЇНСЬКОМОВНОГО ДИСКУРСУ

Вибіркова дисципліна

Освітньо-наукова
програма **«УКРАЇНСЬКА МОВА»**

Спеціальність **035 Філологія**
Галузь знань **03 Гуманітарні науки**
Рівень вищої освіти **третій освітньо-науковий**
Факультет **філологічний**

Мова навчання **українська**

Розробники: Шабат-Савка Світлана Тарасівна – доктор філологічних наук,
професор кафедри сучасної української мови.

Профайл викладача:

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=LvzPp3sAAAAJ&hl=uk>

Контактні телефони: +380507038586

E-mail: s.shabat-savka@chnu.edu.ua; shabat-savka@ukr.net

Консультації онлайн-консультації на платформі Google Meet

1. Анотація дисципліни (призначення навчальної дисципліни).

Сучасна лінгвістика, що відображає тенденцію до багатовекторного і комплексного аналізу мовних явищ, спрямована на вивчення ролі людини як основного суб'єкта процесу комунікації в мовленнєвій діяльності, на визначення стратегій і тактик спілкування, виокремлення категорійних величин та засвідчує зміну пріоритетів – від структуралізму до антропоцентризму, до лінгвістики мовця, динаміки мовних форм, граматики висловлення. Навчальна дисципліна «Комунікативно-інтенційний простір українськомовного дискурсу», що її запропоновано для здобувачів наукового ступеня «Доктор філософії», зорієнтована на виявлення пріоритетної ролі людини в текстопороджувальній і рецептивній діяльності, у різних дискурсивних практиках мовної особистості.

Діяльнісний підхід у мовознавчих розвідках, започаткований у працях представників аналітичної філософії та фундаторів теорії мовленнєвих актів, зумовив виокремлення лінгвопрагматичного вектору в аналізі тексту як процесу і дискурсу як результату комунікації. Залучення до аналізу не лише традиційних компонентів комунікативного акту – мовця, адресата та повідомлення, – а й комунікативного наміру (інтенції) та результативної фази мовленнєвої взаємодії (перлокуції) принципово відрізняють лінгвопрагматику від системоцентричних мовознавчих досліджень.

2. Мета навчальної дисципліни – репрезентувати комунікативно-інтенційний простір українськомовного дискурсу на матеріалі різностильових текстів й уснорозмовного мовлення; схарактеризувати антропозорієнтований характер комунікативної інтенції як міжрівневої лінгвістичної категорії й окреслити її змістовий обшир та засоби вербалізації в українській мові; представити змістовий обшир інтенцій мовця-українця в дискурсивній діяльності та в текстовій комунікації; розглянути комунікативно-модальні та жанрово-стильові вияви українськомовного дискурсу.

3. Пререквізити. Теоретичною базою вивчення дисципліни є навчальні курси: «Організація наукової діяльності», «Філософія та методологія науки».

4. Результати навчання

У результаті вивчення навчальної дисципліни аспіранти повинні:

знати:

- найновіші напрями сучасних мовознавчих досліджень у царині української дискурсології і текстознавства;
- основні лінгвометодологічні засади дослідження тексту і дискурсу;
- теоретичні напрацювання українських учених в галузі комунікативної лінгвістики та категорійного синтаксису;
- типологічні вияви інтенцій та різнорівневі засоби їхньої реалізації в українськомовному дискурсі;

- антропоцентричні засади вивчення комунікативно-інтенційного змісту синтаксичних конструкцій як оптимальних реперзентантів українськомовного дискурсу;

вміти:

- визначати антропоцентричні параметри українськомовного дискурсу як універсального способу репрезентації інтенцій мовця;
- аналізувати граматичні маркери експлікації мовця в текстовій комунікації;
- характеризувати засоби вербалізації інтенцій розповідності в українськомовному дискурсі;
- ідентифікувати маркери інтенцій запиту в різностильових текстах української мови;
- обґрунтовувати наявність інтенцій волевиявлення (спонукання та бажальності) в різножанрових текстах української мови;
- аналізувати комунікативно-інтенційний зміст синтаксичних конструкцій у дискурсивно-жанрових виявах української мови.

5. Опис навчальної дисципліни

5.1. Загальна інформація

Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість		Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	1	2	3	90	10	5			75		екзамен

5.2. Дидактична карта навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма							Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Змістовий модуль 1. Лексико-граматична вербалізація комунікативних інтенцій в українськомовному дискурсі													
Тема 1. Українськомовний дискурс як		1				8							

універсальний спосіб презентації інтенцій мовця												
Тема 2. Когнітивно- ментальні інтенції: змістовий обшир і засоби вербалізації		1	1			8						
Тема 3. Емотивно- аксіологічні інтенції в психоментальному просторі мовної особистості		1	1			8						
Тема 4. Інтенції розповідності, їхні вияви та синтаксична вербалізація		1	1			8						
Тема 5. Інтенції запиту, спонукання та оптативності: лексико- граматичні маркери в українськомовному дискурсі		1				8						
Разом за змістовим модулем 1		5	3			40						
Змістовий модуль 2. Дискурсивно-жанрова реалізація комунікативних інтенцій в українській мові												
Тема 1. Інтенції естетичності та репрезентація їх у художньому дискурсі		1				7						
Тема 2. Експлікація інтенцій сакральності в релігійному дискурсі		1	1			7						
Тема 3.Інтенційний		1				7						

простір уснорозмовного дискурсу і фатичної комунікації												
Тема 4.Інтенції впливу та реалізація їх у публіцистичному та офіційно- діловому дискурсах		1	1			7						
Тема 5. Вербалізація я- інтенцій в епістолярній комунікації		1				7						
Разом за змістовим модулем 2		5	2			15						
Усього годин		10	5			35						

5.3. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Мовець як репрезентант інтенцій мовця. Мовна особистість і мовець.	1
2	Засоби експлікації суб'єкта інтенції в українськомовному дискурсі	1
3	Екстралінгвальні складники вербалізації інтенцій в українськомовному дискурсі	1
4	Когнітивно-вербальна база мовця та аксіологічні параметри текстової комунікації	1
5	Лексико-граматичні засоби як маркери експлікації інтенцій мовця	1
	Разом	5

5.4. Самостійна робота

№	Назва теми	Кількість
---	------------	-----------

з/п		годин
1	Комунікативна інтенція і сучасні лінгвістичні теорії	8
2	Українськомовний дискурс і мовленнєвий жанр	8
3	Комунікативна інтенція в контексті розмовного й експресивного спілкування	8
4	Емоційно-експресивний потенціал українськомовного дискурсу: лексичні, словотвірні, морфологічні та синтаксичні маркери	8
5	Суб'єктивно-авторські інтенції і художній дискурс: поезія, проза, драма	8
6	Авторські інтенції та ідіолект письменника	7
7	Теорія мовленнєвого впливу: комунікативні стратегії і тактики	7
8	Естетика українськомовного дискурсу: засоби вербалізації інтенцій мовця	7
9	Мовленнєвий жанр як спосіб відображення інтенційного простору українськомовного дискурсу	7
10	Українськомовний дискурс у контексті іншомовних дискурсів.	7
	Разом	75

6. Система контролю та оцінювання:

Види та форми контролю

Комплексна діагностика знань, умінь і навичок аспірантів з курсу здійснюється на основі результатів проведення поточного й підсумкового контролю знань (екзамену).

Методи оцінювання

Метод письмового контролю. Здійснюється за допомогою контрольних робіт, письмових завдань, які можуть бути короткочасними (15–20 хв.) і протягом усього заняття. Письмовий контроль відрізняється також глибиною діагностики.

Метод усного контролю. Усний контроль здійснюється шляхом індивідуального і фронтального опитування. При індивідуальному опитуванні викладач ставить перед аспірантом декілька запитань, при фронтальному – серію логічно пов'язаних між собою питань. Правильність відповідей визначається викладачем і коментується. За підсумками контролю виставляються оцінки.

Метод тестового контролю. В основі такого контролю лежать тести – спеціальні завдання, виконання (чи невиконання) яких свідчить про наявність (або відсутність) в аспірантів певних знань та вмінь.

Метод самоконтролю. Передбачає формування в аспіранта вміння самостійно контролювати ступінь засвоєння навчального матеріалу, знаходити допущені помилки, неточності, визначати способи ліквідації виявлених прогалин.

Засоби оцінювання

- контрольні роботи;
- тести;
- реферати;
- есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- презентації та виступи на занятті;
- завдання на мультимедійних засобах;
- законспектовані наукові праці;
- термінологічний словничок.

7. Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Оцінювання рівня та якості знань аспірантів здійснюється із врахуванням їхніх індивідуальних особливостей і передбачає диференційований підхід.

Оцінку «зараховано» («А») отримують аспіранти, які набрали загальну суму балів 90–100 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- ґрунтовно засвоїли рекомендовані до кожної теми джерела та спеціальну літературу, вміють її використовувати для аргументації тих чи тих положень при розкритті змісту відповідної проблеми;
- виявили поглиблене розуміння актуальних проблем сучасного українського мовознавства, його досягнень і перспектив;
- вільно оперують фактологічною джерельною базою, оволоділи відповідною науковою термінологією, що передбачена при засвоєнні пропонованого курсу;
- регулярно, кваліфіковано з використанням матеріалів додаткової літератури брали участь у реферативних повідомленнях;
- глибоко опрацювали всі питання, які винесені на самостійне вивчення;
- виконали індивідуально-творчі завдання;
- глибоко розкрили питання підсумкового модуль-контролю.

Оцінку «зараховано» («В») отримують аспіранти, які набрали загальну суму балів 80–89 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- виявили обізнаність та частково засвоїли рекомендовані до кожної теми джерела та спеціальну літературу;
- знають праці вітчизняних дослідників;
- в основному засвоїли матеріал, який дає можливість узагальнювати основні типологічні вияви інтенцій в українськомовному дискурсі;
- продемонструвати знання фактичного матеріалу, частково володіють відповідною науковою термінологією;
- брали досить активну участь при обговоренні питань у реферативних повідомленнях;
- опрацювали питання самостійного вивчення;
- розкрили питання підсумкового модуль-контролю.

Оцінку «зараховано» («С») отримують аспіранти, які набрали загальну суму балів 70–79 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- виявили обізнаність та частково засвоїли рекомендовані до кожної теми джерела та спеціальну літературу;

- знають праці вітчизняних дослідників;
- в основному засвоїли матеріал, який дає можливість розуміти українськомовний дискурс як універсальний спосіб вербалізації інтенцій мовця;
- продемонструвати знання фактичного матеріалу, частково володіють відповідною науковою термінологією;
- розкрили, але не повністю питання підсумкового модуль-контролю.

Оцінку «зараховано» («D») отримують аспіранти, які набрали загальну суму балів 60-69 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- не повністю опанували матеріал, передбачений програмою курсу, мають досить поверхневі знання щодо проблем, які вивчалися;
- показали фрагментарну обізнаність щодо змісту питань, що розглядалися під час лекцій та роботи у реферативних повідомленнях;
- обмежилися опосередкованим вивченням наукових джерел та мінімальним опрацюванням рекомендованої літератури;
- пасивно поводити себе на практичних заняттях, не виявили належних навичок і бажання до самостійної роботи;
- частково розкрили питання підсумкового модуль-контролю.

Оцінку «зараховано» («E») отримують аспіранти, які набрали загальну суму балів 50-59 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- показали фрагментарну обізнаність щодо змісту питань, що розглядалися під час лекцій та роботи в реферативних повідомленнях;
- обмежилися опосередкованим вивченням фактологічних джерел та мінімальним опрацюванням рекомендованої літератури;
- пасивно поводити себе на практичних заняттях, не виявили належних навичок і бажання до самостійної роботи;
- фрагментарно розуміються у питаннях, винесених на підсумковий модуль-контроль.

Оцінку «незараховано» («FX») з можливістю повторного складання отримують аспіранти, які набрали загальну суму балів 35–49 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- не відвідували частину занять;
- пасивно поводити себе на практичних заняттях, не виявили належних навичок і бажання до самостійної роботи;
- не опрацювали рекомендованої літератури, у зв'язку з цим не орієнтуються в антропоцентричних засадах українськомовного дискурсу;
- не розкрили питання підсумкового модуль-контролю.

Оцінку «незараховано» («F») з обов'язковим повторним курсом отримують аспіранти, які набрали загальну суму балів 1–34 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- не відвідували практичних занять;
- пасивно поводити себе під час роботи на практичних заняттях, не виявили належних навичок і бажання до самостійної роботи;
- не опрацювали рекомендованої літератури, у зв'язку з цим не орієнтуються і не знають основних засад виокремлення українськомовного дискурсу як універсального способу вербалізації інтенцій мовця;

- не бажали відповідати на поставлені питання під час проведення практичних занять, фактично не засвоїли програму курсу;
- повністю не розкрили питання підсумкового модуль-контролю.

Розподіл балів, які отримують аспіранти

Поточне оцінювання (<i>аудиторна та самостійна робота</i>)											Кількість балів (залікова робота)	Сумарна к-ть балів
Змістовий модуль №1						Змістовий модуль № 2						
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T7	T9	T10	T11		
5	5	5	5	5	5	6	6	6	6	6	40	100

8. Рекомендована література

8.1.Базова (основна)

1. Бахтін М. Висловлювання як одиниця мовленнєвого спілкування. Антологія світової літературно-критичної думки XX ст. / за ред. М. Зубрицької. Львів : Літопис, 2001. С. 406 – 415.
2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. К. : „Академія”, 2004. 344 с.
3. Богдан С. К. Мовний етикет українців : традиції і сучасність. К. : Рідна мова, 1998. 475 с.
4. Вихованець І. Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови. К. : Наукова думка, 1992. 224 с.
5. Гуйванюк Н. В. Слово – Речення – Текст : [вибрані праці] / Н. В. Гуйванюк. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2009. 664 с.
6. Дудик П. С. Синтаксис сучасного українського розмовного літературного мовлення. К. : Наукова думка, 1973. 288 с.
7. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика : Нариси. К. : Довіра, 2007. 262 с.
8. Загнітко А.П. Сучасні лінгвістичні теорії: Монографія. Донецьк: ТОВ „Юго-Восток, Лтд”, 2007. 219 с.
9. Іванишин І., Радевич-Винницький Я. Мова і нація. Дрогобич: Відродження, 1994. 217с.
10. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства : [підручник]. К. : Академія, 2001. 368 с.
11. Кочерган М. П. Загальне мовознавство : підручник. К. : Академія, 1999. 288 с.
12. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.
13. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підручник. Полтава: Довкілля-К, 2008. 712 с.

14. Українська граматика в іменах : енциклопедичний словник-довідник : [науково-довідкове видання] / упорядники Загнітко Анатолій, Балко Марина. Донецьк : ДонНУ, 2013. 426 с.
15. Українська мова: Енциклопедія / Редкол.: В.М.Русанівський, О.О.Тараненко (співголови), М.П. Зяблюкта ін. К.: Укр. енцикл., 2002. 752 с.
16. Український правопис. К.: Наук. думка, 2019. 392 с.
17. Шабат-Савка С. Т. Категорія комунікативної інтенції в українській мові : монографія. Чернівці : „Букрек”, 2014. 412 с.
18. Языкознание. Большой энциклопедический словарь / [гл. ред. Н. В. Ярцева]. М. : „Большая Российская энциклопедия”, 1998. 686 с.
19. Яшенкова О. В. Основи теорії мовної комунікації : навч. посіб. К. : Академія, 2010. 312 с.

8.2.Допоміжна

1. Бацевич Ф. С. Нариси з лінгвістичної прагматики : монографія. Львів : ПАІС, 2010. 336 с.
2. Библик С. П. Оповідність в українській художній прозі : монографія. Київ – Луганськ : ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2010. 288 с.
3. Галас А. М. Період у сучасній українській літературній мові : [навчально-методичний посібник для студентів філологічних спеціальностей] / А. М. Галас. Ужгород : УНУ, 2002. 54 с.
4. Гуйванюк Н. В. Формально-семантичні співвідношення в системі синтаксичних одиниць : [монографія]. Чернівці : Рута, 1999. 336 с.
5. Ковалевська Т. Ю. Комунікативні аспекти нейролінгвістичного програмування : монографія. Одеса : «Астропринт», 2001. 341 с.
6. Кондратенко Н. В. Синтаксис українського модерністського і постмодерністського художнього дискурсу : [монографія]. К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. 328 с.
7. Кондратенко Н., Стрій Л., Билінська О. Лінгвопрагматика політичного дискурсу : типологія мовленнєвих жанрів. Одеса : «Астропринт», 2019. 236 с.
8. Кононенко В. І. Символи української мови. Івано-Франківськ : Плай, 1996. 272 с.
9. Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту : [навчальний посібник]. К. : Знання, 2008. 423 с.
10. Крупа М. П. Лінгвістичний аналіз художнього тексту. Тернопіль : Підручники і посібники, 2005. 416 с.
11. Куньч З. Риторичний словник. К. : Рідна мова, 1997. 342 с.
12. Личук М. І. Структура та семантика синтаксично нечленованих одиниць в українській мові: монографія. К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 386 с.
13. Мірченко М. В. Структура синтаксичних категорій : монографія. Луцьк : Вежа, 2001. 340 с.

14. Навчук Г. В., Шинкарук В. Д. Формально-синтаксичні та функціонально-семантичні особливості окличних речень : монографія. Тернопіль : «Астон», 2007. 200 с.
15. Попова І. С. Фундаментальні категорії метамови українського синтаксису (одиниця, зв'язок, модель) : монографія. Дніпропетровськ : Вид-во ДНУ, 2009. 432 с.
16. Радзієвська Т. В. Нариси з концептуального аналізу та лінгвістики тексту. Текст – Соціум – Культура – Мовна особистість : [монографія]. К. : ДП „Інформативно-аналітичне агентство”, 2010. 491 с.
17. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. К. : Знання, 2006. 291 с.
18. Ситар Г. В. Структурні й семантичні типи синтаксичних фразеологізмів в українській мові. *Мовознавчий вісник*. 2016. Вип. № 12–13. С. 178 – 181.
19. Скаб М. С. Граматика апеляції в українській мові. Чернівці : Місто, 2002. 272 с.
20. Степаненко М., Педченко С. Семантика і функціонування модальних часток у сучасній українській літературній мові : монографія. Полтава : ПП «Астрія», 2019. 222 с.
21. Храмова В. До проблеми української ментальності. К. : Фенікс, 1992. 128 с.
22. Христіанінова Р. О. Складнопідрядні речення в сучасній українській літературній мові : монографія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. 368 с.
23. Чередниченко І. Г. Нариси з загальної стилістики сучасної української мови. К. : Рад. шк., 1962. 386 с.
24. Чолкан В. А. Речення з суб'єктивно-модальними формами в сучасній українській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Івано-Франківськ, 2001. 20 с.
25. Шабат-Савка С. Т. Іntenційний простір мовної особистості й соціокультурний контекст процесу спілкування. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка : Філологічні науки. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2015. Вип. 38.– С. 354 – 360.
26. Шабат-Савка С. Жанрові вияви інтенцій регламентування в офіційно-діловому дискурсі. Лінгвостилістичні студії : науковий журнал / [редкол. : С. К. Богдан (голов. Ред.) та ін.]. Луцьк : Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2015. Вип. 2. С. 221 – 229.
27. Шабат-Савка С. Дискурсивно-жанрові репрезентанти інтенції розмовності : толерантний / атолерантний діалог. *Dialogul slaviștilor la începutul secolului al XXI-lea* : editori : Katalin Balázs и Ioan Herbil. Cluj-Napoca : Casa Cărții de Știință, 2015. С. 148 – 157.
28. Шабат-Савка С. Т. Українськомовний питальний дискурс: монографія. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2019. 332 с.

29. Шинкарук В. Категорії модусу і диктуму у структурі речення: Монографія. Ч., 2002. 272 с.

9. Інформаційні ресурси

1. Підписки на електронні копії періодичних видань: <https://dyvoslovo.com.ua/>; <http://www1.nas.gov.ua/INSTITUTES/IUM/E-LIBRARY/UKRAJINSKA-MOVA/Pages/default.aspx> та ін.
2. Доступ до електронних архівів і баз даних, що містить інформацію з питань українського синтаксису: <http://library.chnu.edu.ua/index.php?page=ua>
3. Інститут української мови: <http://www1.nas.gov.ua/institutes/ium/Pages/default.aspx>.
4. Офіційний сайт Української мови // <http://ukrainskamova.at.ua>
5. Освітній онлайн-ресурс // <http://litmisto.org.ua>
6. Український лінгвістичний портал: <https://www.ulif.org.ua/>.
7. Український правопис (повний текст, роз'яснення) // <http://slovoua.com/pravorys>
8. Довідник з української мови // <http://javot.net/mova/glav.htm>
9. Електронний підручник з української мови // <http://www.mova.info/pidruchn.aspx>
10. Портал української мови та культури: <https://slovnyk.ua/>.